

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Když se řekne smlouva o úvěru

Jaké jsou fundamentální rozdíly mezi smlouvou o půjčce a smlouvě o úvěru? Sjednání a zaplacení úroků - u smlouvy o půjčce není ex lege tzv. podstatnou součástí smlouvy, u smlouvy o úvěru platí opak. Smlouva o půjčce je tzv. reálný kontrakt, tj. nestačí jen dohoda smluvních stran, ale je nezbytné i reálné odevzdání daného předmětu půjčky - tedy např. smluvené peněžní částky.

Pojem úvěr má zároveň význam ekonomický i právní. A právě právními aspekty úvěru, přesněji napsáno smlouvy o úvěru se budeme zabírat v našem výkladu..

Na úvod musíme předeslat, že institut poskytnutí finančních prostředků je ve stávajícím českém právním řádu modifikován dvěma základními způsoby. A to smlouvou o půjčce, která našla svůj zákonný odraz v občanském zákoníku - tj. zákon č.40/1964 ve znění pozdějších předpisů. A za druhé smlouvou o úvěru, kterou nalezneme v obchodním zákoníku - tj. zákonu č.[513/1991](#) Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Jaké jsou fundamentální rozdíly mezi smlouvou o půjčce a smlouvě o úvěru? Sjednání a zaplacení úroků - u smlouvy o půjčce není ex lege tzv. podstatnou součástí smlouvy, u smlouvy o úvěru platí opak. Smlouva o půjčce je tzv. reálný kontrakt, tj. nestačí jen dohoda smluvních stran, ale je nezbytné i reálné odevzdání daného předmětu půjčky - tedy např. smluvené peněžní částky. Oproti tomu smlouva o úvěru je smluvním typem tzv. konsensuálního charakteru - to znamená, že předmětná smlouva je sjednána již samotným uzavřením dohody o poskytnutí peněžních prostředků, a ne jejich reálným poskytnutím. Faktické poskytnutí je nezbytné pouze u výše zmíněného reálného kontraktu.

Velice důležitou legální skutečností je, že předmětem občanskoprávní smlouvy o půjčce nemusí být pouze a jen finanční prostředky, ale i jiné věci určené podle druhu. Samozřejmě, že peníze jsou a zřejmě i nadále budou tímto předmětem nejčastěji, nejsou však předmětem jediným. To je rozdíl oproti smlouvě o úvěru, kde se o peněžní prostředky jedná vždy.

Nyní již zpět ke smlouvě o úvěru. Podle základního ustanovení obchodněprávní úpravy tohoto smluvního typu se věřitel zavazuje, že na požádání dlužníka poskytne v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a dlužník se naopak zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit. Dlužník se dále zavazuje zaplatit úroky vyplývající ze smlouvy o úvěru. Je na místě se zamyslet nad skutečností, zda je možné uzavřít smlouvu o úvěru i jinou než písemnou formou? Ačkoliv to možná pro laickou veřejnost vypadá na první pohled nepravděpodobně, smlouvu o úvěr lze opravdu sjednat i ústně, a to protože legální ustanovení vyžadující obligatorní písemnou formu není u tohoto smluvního typu v obchodním zákoníku zařazeno. V každodenním životě by se však takovýto případ musel hledat s lucernou - myslíme na mysl, že aplikujícími subjekty obchodního zákoníku jsou převážně podnikatelé

Mohou smluvní strany určit peněžní prostředky, které jsou předmětem smlouvy i v jiné měně - např. v Euru? Ano, je možné si sjednat, že úvěrové prostředky budou poskytnuty v jiné měně než je česká koruna, pokud to není v rozporu s devizovými předpisy - konkrétněji s devizovým zákonem. Pro ilustraci si uveďme, že podle současného právního stavu, mohou naše banky obchodovat devizovými hodnotami nebo poskytovat peněžní služby bez speciální devizové licence a bez devizového povolení, subjekty od bank odlišné, k tomu obligatorně potřebují devizovou licenci. Podle litery platného devizového zákona banky dnes nemají žádného restriktivního omezení pro poskytování úvěrů v cizí měně, tudíž z jejich strany není žádných omezení ani vůči územním samosprávám. Podle ustanovení

§ 498 obchodního zákoníku je dlužník povinen vrátit peněžní prostředky v měně, v níž mu byly poskytnuty. A rovněž je povinen v této měně platit i smluvní úroky. Smluvní strany se mohou od zmíněného postupu odchýlit - samozřejmě pokud na tom mají svůj určitý zájem - a mohou si dohodnout jinou formu realizace. Avšak pokud tuto skutečnost smluvní strany ve svém kontraktu opomenou, jsou povinny respektovat výše popsanou povinnost.

Jaké jsou základní náležitosti smlouvy o úvěru? Smlouva musí určit následující kontraktační prvky: definovat přesně a nezaměnitelně věřitele a dlužníka, stanovit přesně a nezaměnitelně částku úvěru, definovat měnu ve které budou finanční prostředky poskytnuty (otázce cizoměných úvěrů jsme se podrobněji věnovali výše), závazek věřitele poskytnout peněžní prostředky, závazek dlužníka vrátit smlouvené peněžní prostředky, závazek dlužníka zaplatit smlouvený úrok.

Nyní se zastavme u velmi důležitého ustanovení § 499 obchodního kodexu. V rámci zákonné úpravy smlouvy o úvěru je toto ustanovení jediné kogentní, a to na základě ustanovení § 263 obch. zákoníku. Jinak všechna ostatní ustanovení jsou dispozitivní, to jest, že strany smlouvy se od nich mohou při vzájemné shodě odchýlit nebo je vyloučit. Ustanovení § 499 je ovšem kogentní, tudíž není možné se od něj ex lege odchýlit nebo jej vyloučit. Zmíněný paragraf 499 stanoví: Za sjednání závazku věřitele poskytnout na požádání peněžní prostředky lze sjednat úplatu, jestliže poskytování úvěru je předmětem podnikání věřitele. Jelikož jsou ostatní předmětná ustanovení obchodního zákoníku - kromě základního ustanovení - pro smlouvu o úvěru dispozitivní, do značné míry zde záleží právě na smluvním ujednání, takže smluvní strany by tomuto kontraktačnímu prvku měly přiložit náležitou pozornost. Ve smlouvě o úvěru může jako věřitel vystupovat peněžní ústav - banka či jiný subjekt. Úvěrovaným dlužníkem potom může ze zákona být kterákoliv fyzická nebo právnická osoba, takže dlužníkem může samozřejmě být i obec, město nebo kraj. Právní teorie řadí smlouvu o úvěru do skupiny tzv. absolutních obchodů. Což značí skutečnost, že zmíněné úvěrové smlouvy v každém případě podléhají relevantním ustanovením obchodního kodexu. Jinak řečeno, spadají pod obchodní zákoník bez zřetelů na to, jakou povahu mají smluvní strany. Takže účastníky nemusejí být pouze a jen podnikatelé, ale i další subjekty způsobilé k právním úkonům. Podstatným rozdílem mezi věřiteli - který jsme neshodli ve výkladu výše - je tedy skutečnost, že jenom ti věřitelé, kteří mají za předmět své podnikatelské činnosti poskytování úvěrů, si mohou sjednávat úplatu za převzetí závazku.

Kdy může dlužník uplatnit nárok na poskytnutí peněžních prostředků? Ex lege je dlužník oprávněn uplatnit zmíněný nárok ve lhůtě stanovené ve smlouvě. Není-li smluvní lhůta součástí kontraktu, může dlužník toto poskytnutí peněžních prostředků nárokovat, dokud poskytnutí úvěru některá ze smluvních stran nevypoví. Ještě je důležité říci, že pokud není ve smlouvě stanovena tato lhůta, pak výchozím časovým bodem od kterého je možné uplatňovat zmíněný nárok je již sám okamžik uzavření předmětné smlouvy o úvěru.

Nestanoví-li smlouva o úvěru jinou výpovědní lhůtu, je možné poskytnutí úvěru ze strany dlužníka vypovědět ihned s okamžitou platností. Oproti tomu věřitel tak může učinit až ke konci kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena dlužníku.

Věřitel je povinen dlužníku peněžní prostředky poskytnout, jestliže byl o to dlužníkem požádán. Samozřejmě, že relevantní je pouze taková dlužníková žádost, která respektuje ujednání, ke kterým se strany zavázaly v předmětné smlouvě o úvěru. V jaké době je povinen věřitel tuto povinnost vykonat? Buď v době stanovené dlužníkem - pokud tato není v rozporu se smlouvou - nebo v případě, že dlužník žádnou konkrétní lhůtu ve svém požadavku neuvede, pak se má za to, že věřitel má splnit tento požadavek bez zbytečného odkladu. V případě, že úvěrová smlouva stanoví, že daný úvěr je možné použít jen k určitému účelu, může věřitel omezit poskytnutí peněžních prostředků pouze na plnění závazků dlužníka převzatých v souvislosti s tímto účelem.

Otázka výše úroků: Od doby poskytnutí peněžních prostředků je dlužník povinen platit z nich úroky. A to ve výši sjednané ve smlouvě o úvěru. V případě, že toto nebylo smluvně ujednáno, pak v nejvyšší přípustné výši stanovené zákonem nebo na základě zákona. Musíme zde podotknout, že v dnešní době neexistuje žádná právní předpis, který by přesně určoval nejvyšší přípustný úrok. Nejsou-li tedy úroky stanoveny, je dlužník povinen platit obvyklé úroky požadované za úvěry, které poskytují

banky v místě sídla dlužníka v době uzavření úvěrové smlouvy. Musíme podtrhnout, že je pro tuto věc tedy relevantní sídlo dlužníka a nikoliv věřitele. V praxi přirozeně v drtivé většině případů dochází ke stanovení výše úroků přímo v úvěrové smlouvě. Tato výše ovšem musí být stanovena plně v souladu se zásadami poctivého obchodního styku. V ustanovení § 265 obchodního zákoníku, který dopadá i naši problematiku, se totiž praví: Výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany. U uzavírání a realizace smlouvy o úvěru by bylo samozřejmě krajně nepříjemné se postavit mimo citovaný režim právní ochrany.

Při pochybnostech se má za to, že sjednaná výše úroků se týká doby jednoho roku - viz. ustanovení § 502 odst.2 obchodního zákoníku.

Kterak jsme již zmiňovali výše, dlužník je povinen poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úrok. Kdy je však úrok splatný? Celou věc je dobré pro názornost rozdělit do dvou skupin podle doby splatnosti úvěru.

1. úvěr splatný do jednoho roku - úrok je zde splatný dohromady spolu se závazkem vrátit poskytnuté peněžní prostředky

2 úvěr jehož lhůta splatnosti přesahuje jeden rok - úroky jsou splatné koncem každého kalendářního roku.

V době, kdy má být vrácen zbytek poskytnutých peněžních prostředků, jsou splatny i úroky, které se jej týkají. Mají-li být poskytnuté peněžní prostředky vráceny ve splátkách, jsou v den splatnosti každé splátky splatny i úroky ze zmiňované splátky.

Co se stane v případě, že dlužník - např. obec - vrátí věřiteli poskytnuté peněžní prostředky ještě před dobou stanovenou v úvěrové smlouvě? Lze tak učinit, a s jakými právními následky? Pokud vyjdeme z ustanovení § 502 odst.3 Obch. zákoníku, kde je stanoveno: Dlužník je oprávněn vrátit poskytnuté peněžní prostředky před dobou stanovenou ve smlouvě. Úroky je povinen zaplatit jen za dobu od poskytnutí do vrácení peněžních prostředků. Pak toto ustanovení na první pohled „hraje dlužníkovi do karet“ - pokud např. obec už peníze nepotřebuje, tak je jednoduše kdykoliv před splatností vrátí a tím ušetří na zbytečně placených dalších úrocích. Nicméně v celé věci je jeden podstatný právní háček. Citované ustanovení § 502 odst.3 je tzv. dispozitivní, tj. že platí pouze podpůrně v případě, že se smluvní strany nedohodnou jinak. Tuto dispozitivnost samozřejmě banky (jako věřitelé) realizují tak, aby se výše zmíněnému vyhnuly. Takže se v otázce dřívějšího vrácení peněžních dohodnou jinak, a pro věřitele méně výhodné ustanovení § 502 odst.3, tudíž legální cestou eliminují. Proto se také v každodenním praktickém bankovním životě s institutem „dřívějšího vrácení peněz“ skoro nesečkáme.

Pokud jsme se již zabývali otázkou dřívějšího vrácení peněžních prostředků je logicky na řadě vrácení standardní. Ex lege je dlužník povinen vrátit poskytnuté peněžní prostředky ve sjednané době. V případě, že není kontraktována žádná lhůta, pak musí dlužník vrátit peněžní prostředky do jednoho měsíce ode dne, kdy byl k tomuto věřitelem vyzván. Pro úplnost dodejme, že věřitel musí učinit toto vyzvání řádným způsobem - tj. že tento právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně jinak by takové vyzvání bylo neplatné a tudíž by nebylo schopno vyvolat jím zamýšlené právní následky.

Co se stane pokud je dlužník v prodlení s vrácením peněžních prostředků? Z právního hlediska je relevantní rozsah prodlení. Je-li prodlení rovno více než dvěma splátkám nebo jedné splátky po dobu delší než jsou tři měsíce, v takovém případě je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil dlužnou částku s úroky. Odstoupení věřitele od úvěrové smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy. Je také důležité zmínit, že pokud mají být poskytnuté peněžní prostředky použity dlužníkem pouze k určitému účelu a dlužník je v rozporu s smlouvou o úvěru použije jinak anebo je jejich použití ke smluvenému účelu nemožné, pak je věřitel oprávněn od smlouvy odstoupit a požadovat, aby dlužník vrátil bez zbytečného odkladu použité a nevrácené prostředky s úroky. Ani v tomto případě odstoupení věřitele od smlouvy nemá vliv na zajištění závazků z této smlouvy.

Mgr. Petr Kolman

(autor je asistentem na Právnické fakultě MU Brno)

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)